

Föreningen Sveriges Vattenkraftskommuner

Thomas Tejle

Thomas Tejde representerar tillsammans med Inger Eriksson Sollefteå kommun i Föreningen Sveriges Vattenkraftskommuner, FSV, och ingår dessutom i dess styrelse. Han gjorde en presentation av föreningen, bildad 1999 efter norsk förebild och visade en film om naturresurser och om de ingrepp i naturen som kraftverksbyggandet har inneburit.

En egen utredning av FSV drar följande slutsatser:

- drygt 90% av produktionen av el från vattenkraft sker i de sju skogslänen
- de största vattenkraftskommunerna är Jokkmokk, Sollefteå och Ragunda. I dessa kommuner produceras ca 30 TWh vilket motsvarar 45% av den vattenkraftsproducerade elen

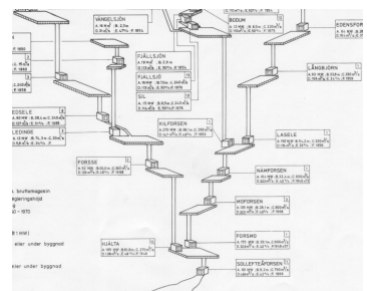
- tillgången till elektrisk energi har varit helt avgörande för den industriella och samhälleliga tillväxten vårt land upplevt under det senaste århundradet
- alla landsdelar har dock inte gynnats. Teknikutvecklingen befördade tillväxten av redan etablerade industrier och därmed också de kommuner där de var placerade

- med trävaruindustrin lades grunden för vårt industrialiserade samhälle
- men för inlandskommunerna, varifrån timmerråvaran kom, betydde den tekniska utvecklingen i de redan etablerade industrierna, att man kom på efterkälken eller rent av förlorade den stora möjligheten till industriell utveckling och befolkningstillväxt

- utvecklingen för skogen som näringskälla upprepades för vattenkraften. Också i detta fall bidrar Norrlands inland till tillväxten inom andra kommuner. Även i detta fall har vattenkraftskommunerna blivit utan de långvariga tillväxteffekter som kunnat förväntas då en lokal naturresurs tagits i anspråk och gjorts vinstgivande.

- under den senare hälften av 1900-talet har mekanisering och rationalisering

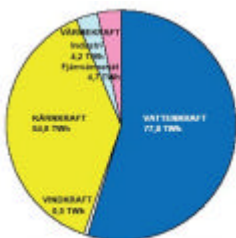
inom såväl skogen som vattenkraftsverken medfört att antalet anställda idag uppgår till endast en bråkdel av vad som en gång var fallet. Befolkningssiffrorna för skogslänens 85 kommuner visar klart dessa skeenden. I exempelvis Jokkmokk, Sollefteå och Ragunda uppgår befolkningen år 2000 till mellan 53 och 58% av befolkningen år 1950

under utbyggnadstiden värderades ej miljöingreppen på samma sätt som idag. Det rådde en överseende inställning till de natur- och miljöskador som kraftverks- och dammbyggena orsakade. Kunskapsnivån om och synen på natur och miljö har sedan dess förändrats radikalt.

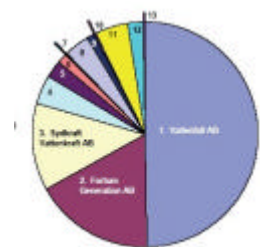

många av de bestående skadorna från ingreppen regleras ekonomiskt genom sk bygdemedel. Vattendomarna speglar dock sin tids syn på de skador som då kunde förutses och skulle förmodligen ha sett annorlunda ut om de avkunnades idag.

Figur 5. Elproduktionen i Sverige år 2008.

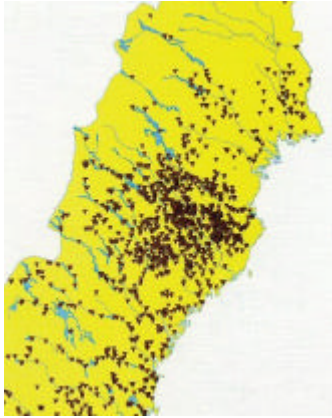
en vidgad återbäringsmodell skulle också (vid sidan om omprövning av vattendomar) kunna vara en lösning på frågan om kompensation för denna natur- och miljöskadornas Svarte Petter, som belastar vattenkraftskommunerna

Figur 28. Ägare av vattenkraftverk > 10 MW. (ETAK, 2008)

troligen hade det varit en gynnsammare utveckling för vattenkraftskommunerna om vattenkraften inte byggts ut. Dessa kommuner skulle kanske haft ett bättre utgångsläge än som idag är fallet. Om biobränslebaserad elenergi producerats lokalt skulle detta gynnat en lokal industri med vidareförädling i inlandet

- insatt i ett historiskt sammanhang framstår vattenkraftsutbyggnaden och dess omfattande landskapsförändringar som ett led i det skeende vari skogslänens väldiga naturtillgångar nyttiggjorts utan att den lokala befolkningen haft något egentligt inflytande

Utredningen visar hur vattenkraftskommunerna de senaste 50 åren suttit med sämre förutsättningar för tillväxt och utveckling. FSV vill bryta detta mönster. Det är därför frågan om återbäring från vattenkraften i form av stabila och förutsägbara intäkter tillsammans med ett rättvist skatteutjämningsystem och en nationell god regional utvecklingspolitik är så viktig. I ett samverkande system skulle detta ge förutsättningar för en positiv utveckling och främja tillväxt i vattenkraftskommunerna och berörda regioner.

Thomas Tejles föredrag var det fjärde av fyra i seminariet Kraften från älven 19 mars i Hotell Appelberg. Det ingick i kampanjen Efterkrigstidens miljöer och minne, som i Sollefteå kommun hade vattenkraftverk som särskilt tema. De övriga föredragshållarna var Lasse Brunnström, Gunilla Rudehill och Arne Eriksson. Moderator under seminariet är Jan Sahlén, ramprogramledare för **ISKA**, Industrisamhällets Kulturarv i Västernorrland.

Text och bild: FSV och Ådalens Forskarverkstad Sollefteå.
Bulletin 4D av 5 vårterminen 2005